

'מישהו לרוץ איתו', גם בעברית

גילה וינר

מרכז היום ברחוב אלנבי, המיועד לעולים צעירים דרי רחוב, מארח מדי יום 30-40 צעירים. במקביל לצרכים הבסיסיים המסופקים במרכז ולטיפול הפסיכו-סוציאלי הם זוכים גם ללימודי עברית, במתכונת של תוכנית אישית המותאמת לצרכיהם הייחודיים, לייחודיות ניסיון חייהם ולרקע שלהם. לימוד העברית הוא אמצעי לגבור על משברים וידיעת השפה מאפשרת להם ניצחונות קטנים בדרכם חזרה אל החברה.

פרולוג

את ט' פגשתי לראשונה לפני כשנה וחצי, בינואר 2004, במרכז 'מישהו לרוץ איתו' בתל-אביב. כששאלתי אותו מה שלומו, ענה, כפי שענה לכל מי שהתעניין: 'יותר טוב מכולם'. לימים התברר שהיה זה המשפט הארוך והמורכב ביותר שידע לומר בעברית, ושאלו היה נתקל בו כתוב, לא היה מזהה אותו.

מאז אנחנו מוסיפים להיפגש כמעט אחת לשבוע, במרכז, בדירת המעבר או בדירה ששכר מכספו, ולומדים במשך שעה וחצי לקרוא, לכתוב ולדבר עברית. לא מזמן חגג ט' את יום הולדתו ה-23.

כשעלה ט' לארץ מאחת ממדינות חבר העמים, הוא היה בן 17. הוא הגיע, ללא משפחה, לאולפן-קיבוץ בצפון הארץ, במסגרת ללא מיון של הסוכנות היהודית (ראו הסבר להלן, בסעיף 'מעט נתונים'). שבועיים החזיק מעמד בקיבוץ, לא הסתגל למסגרת ומשם עבר לגור אצל קרובים-רחוקים בכמה מקומות בארץ. לדירת 'מישהו לרוץ איתו' הוא הגיע לאחר שגר שנה ברחוב (על גג מלון לחוף ת"א, ליתר דיוק), שתה אלכוהול, צרך סמים והיה עסוק בהישרדות יומיומית. הוא לא ידע לקרוא ולדבר עברית והבין שפה זו מעט מאוד.

עם מי רצים ולאן?

פרויקט 'מישהו לרוץ איתו' הוא פרויקט טיפולי הומניטרי של עמותת על"ם, שהחל לפעול באוקטובר 2002, והוקם כדי לתת מענה מידי וסיוע לצעירים בני 18 עד 26, רובם עולים, החיים ברחוב.

מרבית העולים שהגיעו בשנים האחרונות לארץ, השתלבו יפה בחברה הישראלית, אולם מספר לא מבוטל של בני נוער וצעירים, שעלו מחבר המדינות ומאתיופיה, לא הצליחו

גילה וינר היא מורה באולפני 'גורדון' ו'דגניה' בתל אביב. בעלת תואר שני בקומוניקציה ועיתונאות,

האוניברסיטה העברית בירושלים.

להשתלב, להתערות בארץ ולהתמודד עם המציאות הקשה פה. רובם עלו לבד ומצאו את עצמם חסרי כוחות ונעדרי מערכת תומכת, והפכו לדרי רחוב במצבי ניתוק ועזובה קשים. הם מתמודדים עם מגוון רחב של מצוקות: העדר קורת גג, מחלות זיהומיות, רעב, שימוש בסמים ואלכוהול ובדידות.

מרכז היום 'מישהו לרוץ איתו', ברחוב אלנבי בתל-אביב, מהווה כתובת ייחודית לצעירים דרי הרחוב. דלתו של המרכז פתוחה, ללא הגבלה או מיון, לצעירים בני 18–26, שנשרו מכל מסגרות הקליטה.

מעט נתונים

במשך תקופת פעילותו טופלו במרכז כ-250 צעירים. כ-75% מהם עולים מחבר המדינות, 15% - עולים מאתיופיה והשאר עולים מארצות אחרות או צעירים ילידי הארץ. כ-60% מהצעירים שעלו מחבר המדינות ומטופלים בפרויקט, עלו דרך מסגרות של הסוכנות היהודית, 20% מהם באו במסגרות שדרשו מיון קפדני (נעל"ה, סל"ע וכיו"ב), והאחרים הגיעו במסגרות שאינן דורשות מיון.

על-פי נתונים של הסוכנות היהודית, כ-3%-5% מכלל העולים במסגרות אלו נשרו מהן. כ-40% מהצעירים שהגיעו לארץ מחבר המדינות, ומטופלים בפרויקט, עלו לארץ בקליטה ישירה. כשהם נושרים מן הפרויקטים האלה, הם בדרך כלל חסרי כתובת קבועה, וכך מגיעים לרחובות הערים הגדולות.

אופיו של המרכז

המרכז פתוח שלושה ימים בשבוע, ובכל יום מגיעים אליו כ-30–40 צעירים, הזוכים להפוגה מהרחוב בדירה מעוצבת, נקייה, חמימה ואסתטית, שבה הם יכולים לאכול ארוחה חמה, להתקלח, לכבס את בגדיהם ולייבשם ולהצטייד בבגדים נקיים וחמים.

במקביל לצרכים הבסיסיים המסופקים במרכז, ניתנת להם האפשרות לקבל טיפול פסיכו-סוציאלי מעובדים סוציאליים דוברי שפתם, ולחבור לחונך אישי הנמנה עם מתנדבי המרכז. הם יכולים לקחת חלק בקבוצות תמיכה, שמנחים עובדים סוציאליים ומתנדבים. הם מקבלים סיוע משפטי מסטודנטים למשפטים הלומדים באוניברסיטת תל אביב והמסייעים להם בבעיות משפטיות כגון: חובות ועיקולים, ביטוח לאומי, הלנת שכר, גירוש מדירות נטושות ועוד.

במרכז יש חדר מחשבים. נמצא בו מתנדב המכוון ומלמד את הצעירים שימוש במחשב.

אחת לשבוע המרכז משמש לחלוקת מזרקים ואמצעי מניעה לכל המעוניין בכך.

פעמיים בשבוע מתנהלים במרכז שיעורי עברית פרטניים לכל מי שמביע רצון ללמוד או

לשפר את העברית שבפיו.

במקביל למרכז היום הפרויקט מפעיל דירת מעבר, המהווה חולייה נוספת בשרשרת הטיפול בצעירים שעברו גמילה פיזית מסמים, ונמצאו בעלי יכולת, כוחות ונכונות להשתקם ולעבור לחיים בריאים ועצמאיים.

כל האנשים המטפלים בצעירים חוברים יחד למימוש המטרה: להוציא את הצעירים מן הרחוב, אם הם מעוניינים בכך, ולאפשר להם להתערות, במידה זו או אחרת, בחברה הישראלית.

מעל לכול, המרכז מהווה מקום שבו הצעירים זוכים להבנה לצרכיהם, לאוזן קשבת, ל'קבלה' ללא סייג ולהרבה אהבה ואכפתיות. – לרובם זהו המקום היחידי במערכת חייהם שבו הם פוגשים סוג כזה של קשר.

מתוך כל באי המרכז מאותרים הצעירים הזקוקים ללימוד או שיפור העברית. את חלקם מפנים אלי העובדים הסוציאליים והמתנדבים, וחלקם פונים בעצמם בבקשה ללימוד. המפגשים הראשונים מוקדשים להערכת רמת העברית של התלמיד וצרכיו האישיים ובהמשך מחולקים השיעורים, בדרך כלל, לשניים: שיחה בעל-פה ותרגול בקריאה וכתובה. מאז החלו שיעורי העברית במרכז (ינואר 2004) למדו במסגרת זו כ-30 תלמידים בשיעורים שאורכם שעה כל אחד. אני נמצאת במרכז פעמיים בשבוע, 10 שעות שבועיות של הוראה.

קיום מנחים

כדי להבדיל את לימוד העברית משאר הפעילות במרכז, וכדי להגדיר **מרחב למידה** ברור, הוקצה לצורך זה חדר מיוחד בתוך הדירה. על קירותיו נתלו פלקטים ועזרי הוראה (כגון מפות, אותיות הא"ב) המעידים על תפקידו המיוחד של החדר. יש בו ספרים ללימוד עברית, מילונים, קלטות ורשמקול להאזנה. במסגרת הרצון לאפשר אווירה פתוחה ונעימה, **חופשית מכפייה ומלחץ**, ניתנת אפשרות לצעירים לשתות ולעשן בחדר (והם מנצלים אפשרות זו במלואה...). אחת הלומדות, א', העידה על עצמה שהיא נהנית מאוד לבוא לשיעורים, בעיקר בשל האווירה הנינוחה והפתוחה בהם.

מהר מאוד היה ברור שתוכנית הלימודים המובנית של האולפן אינה מתאימה לצרכיהם של צעירי הפרויקט והיה צורך להתאים תוכנית אישית לעל אחד מן הלומדים.

תוכנית זו לקחה בחשבון את **צרכיו הייחודיים** של הצעיר וניסתה להיענות להם ככל

שיכלה, תוך שהיא נעזרת בחומר לימודי מן האולפן (ספרים, קלטות) ומשלבת חומרים נוספים (עיתון, ספרות בעברית).

ס', למשל, למדה באולפן לפני שנים, ומכיוון שלא השתמשה בעברית כלל, שכחה כמעט

הכול. שלב ההיזכרות היה מהיר מאוד, כ-10 שיעורים, וכלל לימוד האותיות בדפוס ובכתב,

בעזרת ספרי אולפן לרמת מתחילים. מהר מאוד השתחזר הידע של ס' והיא ביקשה לקרוא

'ספרים ממש', בעיקר משום שהטקסטים בספרי העברית שעממו אותה, והיא טענה שאינם

מהווים אתגר בשבילה. עברנו לקריאת ספרי נוער שהיו ברשותי, והיא שמחה בהם והתקדמה במהירות מטאורית. לאחר כ-20 שיעורים במרכז, עברה ס' ללמוד במכינה לעולים חדשים וסיימה את הלימודים בציונים מרשימים בעברית ובהיסטוריה כמו גם באנגלית ומתמטיקה. ס' גרה עתה בדירה שכורה בישוב בצפון הארץ, עובדת ומגדלת לבד את בתה התינוקת.

דוגמה אחרת: מ' היה בעיצומו של תהליך שיקומי, שכלל גמילה מסמים קשים, כשהחל ללמוד עברית. הוא גר בדירת המעבר וטען שניסיונו הלימודי טראומטי. לאחר ברור וניסיונות חוזרים ונשנים לעניין את מ' בטקסטים שונים, ובהתחשב ברמת העברית הגבוהה שלו, נבחר מוסף הספורט של עיתון יומי כ'מאגר טקסטים', ואפילו אני התפלאתי ללמוד שיש במאגר זה אוצר מפתיע של עברית גבוהה וביטויים המאפשרים לימוד והעשרת השפה. מ' עזב בינתיים את דירת המעבר, הפסיק את תהליך הגמילה וחזר לרחוב.

בדרך כלל תוכנית הלימודים הייחודית היא פרי **תכנון משותף** שלי ושל הצעיר. אני נענית לרוב לבקשות מיוחדות שלהם ומוצאת דרך לשלב לימוד עם היענות לצרכים. כך, למשל, א' התגלתה כ'אוהבת בחינות' והתעקשה לקבל ציון מדויק על כל בחינה שערכתי לה. זאת הייתה נקודת המוצא שלנו לכל שיעור – בחינה קצרה בכתב, ציון והתמקדות בפערי הידע שהתגלו בבחינה.

דוגמה נוספת: ל' ביקש להתכונן ביחד לשיחות שמתנהלות במרכז הגמילה, שיחות שבהן לא הצליח לבטא היטב את שעל לבו. שיעורים רבים הוקדשו לניסוח בעל-פה של הדברים שהוא היה מעוניין לומר בקבוצות התמיכה שהוא השתתף בהן למוחרת. ככלל – **העמדת צרכיו של הצעיר במרכז התהליך הלימודי** (בין שאלו צרכים שהביע הצעיר במפורש ובין שאלו צרכים שאיתר צוות המרכז) היוותה שיקול מרכזי. ת' התעקש להתקלח לפני כל שיעור, וגם אם הבקשה גזלה דקות לימוד יקרות – נענית תמיד לבקשה. הרגשתי שזו דרכו לכבד את המסגרת הלימודית, להבדיל בין חיון המסוכסכים לבין השיעורים, וזו הייתה דרכי להתייחס בכבוד אליו.

השיעורים נפתחים בדרך כלל בשיחה הלוקחת בחשבון את **ייחודיות ניסיון החיים** **והרקע** של הצעירים. רבות מן השיחות נסבות סביב עולמם, מצבם ותנאי החיים הקשים שבהם הם חיים. רבים מהם מגיעים לשיעור נסערים מאירוע שקרה להם – ובנושא זה הם מעוניינים לפתוח את השיעור. בדרך כלל אני מאפשרת להם לדבר על בעיותיהם, כל אחד לפי רמת העברית שבפיו, וכך אני מאתרת בעיות לשוניות שבהמשך יילמדו ויתורגלו. לא אחת יהפכו נושאי השיעור **לאמצעי לגבור על משברים**: ב' מאתייפיה היה זקוק לעזרה בכתיבת מכתבים שיסבירו את מצבו לעורך הדין שלו ולשופטת שעתידה לדון בעניינו; ש' פנה אלי בבקשה ללמוד קריאה וכתובה בעברית, כי בחודשים הקרובים ייוולד לו תינוק, והוא חש שיצטרך לקרוא לו סיפורים בעברית ולדבר איתו בשפה עשירה ולא עילגת. הוא נמצא כבר שנים בארץ והסתדר עם האנגלית המצוינת שלו, ורק עתה חש צורך בלימוד השפה.

בנוסף לשיעורי העברית במרכז, מתנהלים בו פרויקטים קטנים וגדולים כמו: תליית המפה של חבר המדינות בחדר המרכזי במרכז וסימון עיר ההולדת והשם של כל אחד מן הצעירים - בבחינת 'לכל איש יש שורשים ומקום שממנו הוא בא', ציון ימי ההולדת של הצעירים, בניית פינת חג, המציגה בטקסטים מסבירים ובתמונות את החג הקרוב, ועריכת סדר פסח מוקדם במסעדה תל אביבית (שבעליה תרם את המקום למשך ערב) זו השנה השנייה. סדר פסח זה כולל קריאה בהגדה, שירה וארוחת ערב. לא תמיד הצעירים מתמידים בלימודיהם. לעתים הם אינם באים לשיעור שנקבע מראש, ולעתים הם 'נעלמים' לאחר כמה שיעורים ומפסיקים להגיע למרכז, ולעתים הם מפסיקים וחוזרים שוב לאחר זמן. בכל פעם הם יתקבלו בחזרה בברכה ובהבנה שכזהו אופי ה'התנהלות' במסגרת כזו.

אפילוג

ושוב סיפור: ט' גר עתה בדירה שהוא שוכר בדרום תל-אביב. הוא עובד כשוטף כלים במסעדה ומרוויח כל צורכו לקיום עצמו. לפני כחודש סיפר לי שרצה לבקר חבר, שהיה עצור לפני משפט, ולהביא לו חבילה של בגדים וממתקים. השוטר בכניסה לבית המעצר התייחס אל ט' בזלזול וניסה למנוע ממנו, בתואנה כלשהי, להיכנס ולמסור את החבילה לחבר. ט' התעקש, עמד על שלו, **בעברית**, והצליח לממש את זכותו לפגישה. הוא הרגיש ניצחון על ה'ממסד' באמצעות הידע שרכש והיה גאה מאוד בעצמו. גם אני הייתי גאה בו. מדובר אפוא בהצלחות 'קטנות' של תחושת התערות ושייכות, שלא היו באות לעולם אלמלא לימודי העברית, המותאמים לצרכיו ולנטייתו האינדיווידואליות של הלומד אצלנו.